

РОЗДІЛ 6 ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

УДК 378.147

ШЛЯХИ ТВОРЧОГО ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ ПРОПАГАНДИ ІДЕЙ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У ФАХОВИХ ПЕРІОДИЧНИХ ЗМІ

Ваколя З.М.,

*здобувач кафедри педагогіки та психології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

У статті аналізується феномен морального виховання у фахових періодичних ЗМІ крізь шляхи творчого використання історичного досвіду. Доводиться, що моральне виховання є стрижневим шляхом виховання, що формує соціальну компетентність та є найвагомим важелем організації особистості.

Ключові слова: моральне виховання, досвід, урок, особистість.

В статье анализируется феномен нравственного воспитания в профессиональных периодических СМИ путем творческого использования исторического опыта. Доказывается, что нравственное воспитание является стержневым путем воспитания, который формирует социальную компетентность и является наиболее весомым рычагом организации личности.

Ключевые слова: нравственное воспитание, опыт, урок, личность.

Vakolya Z.M. WAYS OF CREATIVE USE OF HISTORICAL EXPERIENCE OF THE PROMOTION OF THE IDEAS OF MORAL EDUCATION IN PROFESSIONAL PERIODIC MEDIA

The article dwells on the phenomenon of moral education in professional periodic media through the ways of creative use of historical experience. The author proves that moral education is a core way of education which shapes social competence and is the most significant lever of a personality's organization.

Key words: moral education, experience, lesson, personality.

Постановка проблеми. Сучасному суспільству потрібні особистості, які усвідомлюють сутність демократії, самостійно мислять, активно діють, здатні до самореалізації в умовах трансформаційних процесів, та при цьому залишаються високomorальними людьми. Рівень такого розвитку особистості є, за визнанням провідних філософів вітчизняної освіти, головним важелем прогресу [7, с. 2]. У Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні, Основних орієнтирах виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів визначено завдання виховання у підлітків і молоді високих моральних якостей, громадянськості, відданості справі вітчизняного державотворення, залучення юнаків і дівчат до суспільного життя країни, формування досвіду моральних дій на засадах демократичних цінностей.

Зрозуміло, що самоповага, особиста гідність людини залежить від того, як вона сприймає власні історичні корені. Тому краєзнавство – важлива галузь навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі. Відомий політичний і культурно-освітній діяч Закарпаття Августин Волошин сформував це як лаконічну аксіому для молоді: «Люби своє!».

Аналіз досліджень і публікацій. Актуальні питання морального виховання засобами історичного досвіду нації розкрито у працях М. Бабкіної, І. Бега, Г. Богданової, М. Болдирева, І. Зайченка, І. Іванова, М. Іванчук, Б. Коротова, С. Карпенчук, Ю. Руденка, О. Савченко, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, Г. Філіпчук, щодо Закарпаття – В. Кеміня, М. Кухти, Є. Навроцької, Н. Ребрик, В. Росула, В. Туряниці, Л. Ходанич, П. Ходанича. Однак методичні підходи щодо використання історичного досвіду та крайового матеріалу в моральному вихованні сучасного підростаючого покоління на цей час науковцями висвітлено ще недостатньо.

Мета статті полягає в узагальненні сучасного досвіду творчого використання історичних набуток пропаганди ідей морального виховання у періодичних ЗМІ на Закарпатті 20-30-х р.р. ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Ідеї демократії, гуманізму, міжетнічної толерантності, людиноцентризму, культурного відродження, християнських засад добра, духовності, альтруїзму, патріотизму та національної свідомості, іміджу знань та високої культури, сім'ї та моралі, підняті в матеріалах педагогічного змісту на сторінках ЗМІ в 1920-1930 рр. на Закарпатті, можуть творчо використовувати

тись у сучасному навчально-виховному процесі, особливо в ракурсі ідей гуманістичної педагогіки. Ідеї А. Волошина, О. Маркуша, А. Штефана, Марійки Підгірянки, С. Черкасенка, Я. Голоти, І. Панькевича, В. Пачовського, В. Бірчака, А. Алиськевича, Ю. Ревая щодо морального виховання не втратили свого значення і в наш час. Розвиваючись у світлі передових суспільних ідей, школа та освіта Закарпаття в 20-30 рр. ХХ ст. демонструвала прогресивний поступ від освіти авторитарної до освіти демократичної. На жаль, у радянські часи, в часи тоталітаризму, школа багато втратила і виявила відхід від людиноцентристських орієнтирів, ідей християнського гуманізму. У наш час, час демократичних реформ та плюралізму в освіті, вважаємо, школі та педагогіці необхідно повернути надбання 1920-1930 рр. у цій галузі на Закарпатті.

Засадниче значення в навчально-виховній роботі школи належить принципам навчання та виховання. Вводячи історичний досвід в навчально-виховний процес сучасного освітнього простору, необхідно орієнтуватися на принципи науковості, індивідуального підходу, зв'язку теорії з практикою, наочності, етнізації та культуровідповідності, природовідповідності, гуманізації, історизму, естетизму, емоційності, біографізму.

Незважаючи на те, що в школі сьогодні панує інтелектуально-духовна гуманістична педагогіка, вона, однак, трактує кожен предмет ізольовано, тому важливо не забувати про цілісне формування духовного світу особистості, у зв'язку з чим особливого значення набуває ідея етичного одухотворення навчального матеріалу. Цей феномен є процесом встановлення суб'єктом зв'язку кожного окремого знання чи дії з вищою духовною цінністю і надання таким чином навчальним надбанням особистішої значущості, коли егомотиви (зверхність, самозвеличення) чи широкі соціальні мотиви (соціальне визнання й престижність, соціальний статус) поступаються місцем мотивам, що представляють вищі духовні цінності (діяльнісна любов, добросовісність, безкорисливість, справедливість, вірність, великодушність, милосердя, чесність тощо) [1, с. 64–65]. У зв'язку з принципом одухотворення вагомим значенням набуває краєзнавчий матеріал, що ґрунтується на конкретних постатях і фактах, пов'язаних зі сподвижницькою діяльністю. Однією з таких постатей є, безперечно, Августин Волошин – яскравий патріот доби першої половини ХХ ст. На прикладі використання в навчально-виховному процесі сучасної школи матеріалів про А. Волошина розглянемо особливості вивчення постатей крайової історії з виховною метою в наш час.

Говорити про постать Августина Волошина в загальноосвітній школі сучасного Закарпаття доцільно як під час вивчення історії (урок краєзнавства, спецкурс, факультатив), української словесності (позакласне читання, урок літературного краєзнавства, спецкурс чи факультатив літератури

рідного краю), так і в системі всієї виховної роботи (виховні години та бесіди, вечори пам'ятних дат, музейні та бібліотечні заходи, екскурсії тощо), в самоосвітній та пошуковій діяльності учнів.

Висвітлюючи життя і діяльність культурно-освітнього діяча, важливо, щоб педагог чітко виводив навчальну, виховну та розвивальну цілі і добирав методичні засоби відповідно до вікових особливостей учнів. Якщо в основній школі це ознайомча бесіда, мета якої – накопичення знань про рідний край, введення їх у систему історичних фактів, суспільних явищ, розвиток пам'яті, аналітичних здібностей, формування патріотичних почуттів, то в старшій школі (особливо в профільних класах суспільно-гуманітарного напрямку) – це шкільна лекція, мета якої – формувати в учнів цілісний світогляд, духовність, національну самосвідомість, почуття національної гідності, активну громадянську позицію.

До теоретичних засад, на яких ґрунтуються методичні моделі навчання предметів суспільно-гуманітарного циклу в середній школі, належать принципи викладання, завдання освіти та відповідні вимоги до фахової підготовки вчителя; психолого-педагогічні особливості сприймання предметів учнями певної вікової групи. Як зазначає Г. Токмань, «основи викладання повинні мати концептуальну єдність, спільну ідею, систему духовних цінностей і мету», а «засадничі наукові положення мають бути реалізовані на всіх рівнях викладання: у типології уроків, системі методів і прийомів, видах та формах навчальної роботи» [11, с. 31].

Концептуальною єдністю, спільною ідеєю всіх видів навчально-виховної роботи в школі з краєзнавства є, на нашу думку, формування духовно багатой особистості з високорозвиненими почуттями патріотизму, національної гідності та самосвідомості, гуманізму, а в умовах Закарпаття – ще й, у першу чергу, полікультурності та культури добросусідства. У такому ракурсі постає А. Волошина виступає зразком виховного ідеалу, де високі етнічні моральні якості переходять у християнський гуманізм.

Урок краєзнавства є уроком, де постать учителя проявляється щонайяскравіше, адже, працюючи в галузі краєзнавства, вчитель тим самим демонструє потяг до професійної творчості: краєзнавчі матеріали достатньо не розроблені з методичного боку. З такої точки зору особливого значення набуває метод виходу за межі предмета, програми, підручника, коли вчитель приносить на урок додаткові джерела, використовує з них факти та ілюстрації. Дає результат використання методу активізації творчості учнів засобами залучення їх до публікацій на морально-етичну та патріотичну тематику, що широко використовувався педагогами 20-30 рр. ХХ ст. на Закарпатті.

Сучасний підхід до викладання гуманітарних предметів у школі передбачає максимальне врахування індивідуальних здібностей учнів, їхніх

індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, задатків. Одним із орієнтирів для вчителя на цьому шляху є інтенсифікація навчального процесу та диференціація навчання, особистісно-зорієнтований підхід, що використовувалися кращими педагогами і в минулому. Так, зі спогадів письменника Ю. Станинця відомо, що вчитель Берегівської гімназії К. Заклинський, вивчивши творчі здібності своїх вихованців, диференційовано роздавав домашнє завдання на уроках словесності: одним написати творчу роботу про вулицю й місто чи вигляд з вікна, іншим – дослідити їх історію, ще комусь – намалювати картину, дібрати пісні тощо.

Одним із шляхів вивчення краєзнавства в старшій школі є використання вчителем традиційного лекційного викладу матеріалу з застосуванням наочності – фото, фоно- та кіноматеріалів, артефактів та інших предметів. За умови добре продуманого уроку наочність стає заспівом до всієї теми. Так, на уроці історії лист хлопця-січовика або ж його табель про успішність, що дбайливо зберігається у селянській родині, може задати емоційний тон усьому уроку. Те ж саме стосується пісень січових стрільців чи фотоматеріалів про гімназистів у лавах Карпатської Січі, матеріалів поживклої від часу газети. Слова поетів В. Гренджі-Донського, Зореслава чи учасників подій Карпатської України, вписані як епіграф, здатні послужити лейтмотивом, своєрідним енергетичним мотто. Проблемне питання, поставлене вчителем на початку уроку скажімо, таке: «Якими, на вашу думку, рисами характеру повинен бути наділений герой, вписаний в історію Батьківщини?», – є вагомим засобом активізації пізнавальної діяльності учнів, адже з цим питанням урок перетворюється на міні-дослідження, де прагнення отримати відповідь на проблему виливається в ґрунтовну активну роботу душі.

Роль епіграфа на уроці часто недооцінюється педагогами. Однак епіграф, узятий із наукової літератури, може слугувати висновком, до якого крок за кроком посувається процес колективного пізнання. Метод епіграфа успішно застосовував, наприклад, В. Пачовський у 20-ті рр. ХХ ст. як гімназійний викладач історії. Сьогодні, наприклад, на уроці про А. Волошину епіграфами можуть бути вирази: «Його постать є прикладом мужності та відваги, відданості загальнолюдським ідеалам, любові до батьківщини, нескореності перед будь-якими загрозами» [2]; «З його іменем пов'язане піднесення рівня національної свідомості закарпатців, самоусвідомлення себе як складової частини великого українського народу» [2]; «У нашій боротьбі більше значення має якість, ніж кількість, – тому закликаємо всіх до праці над собою» (А. Волошин) [4].

Емоційний виклад учителя, як відомо, справляє на учнів велике враження. Особливо важливими є емоції і образність для молодшого та середнього шкільного віку учнів. Тому, вибудовуючи своє слово, вчитель орієнтується на вікові особливості

дітей, використовує різні методи впливу, у тому числі й естетичні (публіцистика, твори мистецтва). Емоційністю викладу в школі першої половини ХХ ст. відзначались уроки В. Пачовського, який, як поет, перемишував оповідь про минуле уривками власних поезій (зі спогадів його вихованців).

Шкільний урок з використанням краєзнавчого матеріалу доцільно будувати нетрадиційно – доповнити слово вчителя повідомленнями на основі пошукової діяльності, яку учні здійснювали самостійно за завданням та під керівництвом педагога. Виховне значення результатів пошукової діяльності учнів, оголошених і високо оцінених присутніми на уроці, є взірцем для інших.

А. Волошин, виступаючи на II з'їзді педагогічного товариства в 1926 році в Ужгороді, наголошував, що необхідно турбуватися «о вихованню способности до праці для родини, для народу і для людства» [3, с. 35]. Слушною є думка про те, що «виховання морально-етичних ідеалів у молоді має спиратися на усну родинну історію, бойові і трудові традиції українського народу, на повагу до своїх славних земляків та їхніх справ» [8, с. 39]. Слухання спогадів очевидців, перегляд уривків кінохроніки – емоційний засіб формування патріотичних почуттів, національної самосвідомості. Почуття національного пориву, високий моральний дух оборонців Карпатської України, як і шляхетність, добротність, приклад служіння власному народові А. Волошина, Марійки Підгірянки, О. Маркуша, В. Пачовського, І. Панькевича, С. Черкасенка, Ю. Ревая, Я. Голоти, А. Штефана є неocenними засобами формування патріотизму в наш час. Конкретизація історії, спостереження уже відомого факту в долі конкретної людини є засобом емоціоналізації, «наближення» історії народу до життя молодшої людини.

Під час використання фактичного матеріалу висувуються вимоги: достовірність, правильність, точність; критичний підхід; урахування конкретно-історичних умов; комплексний підхід до використання фактів [11, с. 89-90]. Тому виправдовує себе метод аналізу документів, задіяний як на уроці, так і в самоосвітній діяльності учнів у формі колективної, групової, індивідуальної роботи. Так, з цією метою доцільно використати фрагмент заповіту А. Волошина, його історичний виступ на Соймі Карпатської України, виступи на з'їздах учителів, на сторінках преси. Такий самий ефект принесе використане вчителем звернення О. Маркуша до шкільної молоді зі сторінок журналу «Наш рідний край» із закликком любити свою землю, шанувати традиції та вивчати фольклор, збирати його і публікувати, або ж вступне слово В. Пачовського до книжки «Історія Срібної Землі».

Порівняльно-історичний підхід до аналізу документів, зокрема порівняння положень Карпатської України з сучасними правознавчими матеріалами, сприяє формуванню і розвитку в учнів критичного мислення, стає поштовхом для осмислення важли-

вих речей. З цією метою учням варто пропонувати метод компаративізму систематично, повсякчас.

Незвичні форми уроку (урок-суд, урок-вистава, урок-зустріч із свідком подій), використаний прийом театралізації здатні запалити учнів до самоосвітньої пізнавальної діяльності, до різних видів творчості, що знайде своє продовження, зокрема в роботі Малої Академії Наук (МАН). У позаурочній роботі (гуртки, дослідження МАН) учні здійснюють дослідження, займаються самоосвітньою пізнавальною діяльністю. Такі види навчально-виховної роботи є вищим зразком освітньої діяльності, вони свідчать про добре сформований інтерес до предмета, а також впливають на подальший життєвий, зокрема профорієнтаційний, вибір учня.

Відомо, що в школі 1920-1930 рр. на Закарпатті особливу роль відігравали заходи, пов'язані з календарем. Календар пам'ятних дат і виховні заходи, пов'язані з ним: випуск стіннівок, підготовка та проведення вечорів, свят, екскурсія місцями бойових дій і визначних в історії подій, збір експонатів для музею, проведення екскурсій у шкільному музеї, запис спогадів учасників бойових дій, створення рукописної Книги пам'яті чи фольклору на відповідну тематику, листування з причетними до події людьми, дослідження виховного змісту конкретної публікації у ЗМІ минулого – будуть мати виховний результат за умови особистісно-зорієнтованого підходу, індивідуалізації навчання і виховання, коли максимально враховуються особливості кожного учня, його здібності та інтереси. Все перераховане вище сприяє формуванню дослідницьких навичок учнів, їх професійному самовизначенню.

Важливо, щоб, використовуючи факти минулого як виховний засіб, учитель домагався духовної праці своїх вихованців. На думку М. Іванчук, «одним із різновидів праці душі є індивідуально-моральний. Його сутність полягає в тому, що вихованець докладає зусилля для формування в себе позитивних морально-вольових якостей... , завдання вчителя – викликати й спрямовувати їх через діяльність, наповнену переживаннями вихованця і емоційною оцінкою вихователя, та взаємодію дитини з реальними об'єктами» [5, с. 42].

Засоби навчання: публікації в пресі, кіно- та фотоматеріали, видання про минулі часи, документи, спогади учасників подій, художні твори – за належного підходу можуть служити вагомим засобом виховання патріотизму та самоідентифікації. Пожовкла газета, з якої зачитується матеріал, здатна вразити дітей не тільки через зміст тексту, а й через саме матеріальне вираження, що свідчить про чисте бережне ставлення до об'єкта з минулого.

Важливою в цьому ракурсі є музейна педагогіка. Так, у Хустській загальноосвітній школі № 1 ім. А. Волошина діє кращий на Закарпатті тематичний музей, присвячений подіям

Карпатської України (завідувач – учителька історії О.Ю. Алексик), де чисельні експонати оповідають про часи визвольної боротьби української

патріотично налаштованої молоді за соборну державу. Уроки, проведені тут, екскурсії, що готуються і проводяться самими учнями, мають неопціненне виховне значення.

Школа – це мудрий, патріотично сформований учитель. Від його активної громадянської та професійної позиції залежить не тільки накопичення учнем знань, а в першу чергу підхід людини майбутнього до вирішення життєво важливих суспільних проблем. На думку професора Ф.Л. Левітаса, «суспільні рефлексії на проблеми сучасного світу досить серйозно вплинули на свідомість молоді людини, виховуючи в ній соціальну пасивність, нігілізм, споживацьку психологію», і «принципово вплинути на ситуацію, яка викликає занепокоєння, можуть школа, вчитель і особливо вчитель історії», портрет якого визначається наступними критеріями: висока професійна досконалість, свідоме прагнення до самовдосконалення, гуманістичні погляди у ставленні до дитини, відданість справі, високий рівень загальнокультурних та морально-етичних якостей [9, с. 38].

Чим вищий науково-методичний рівень учителя, тим більше вчитель схильний використовувати проблемний метод. Педагог, який багато читає, цікавиться своїм предметом не тільки в колі шкільної програми, у своїх вчинках, оцінках і діях демонструє взірць духовно багатої і культурної людини, уміє зацікавити учнів віднайденими документами чи позапрограмним матеріалом. У професійному плані важливо, щоб учитель володів такими методами, як вихід за межі програми, підручника, повсякчас демонстрував інтерес до дослідницької діяльності дітей, умів диференціювати та особистісно орієнтувати роботу з кожним.

У педагогічному ракурсі це має бути той, хто володіє арсеналом класичної та інноваційної методики викладання свого предмета. Вчителю мають бути добре відомі прийоми диференціації, адже в психологічному плані він має розуміти учня різної вікової категорії та різних індивідуальних можливостей.

У морально-етичному ракурсі це має бути патріот, демократ, гуманіст, який виступає радником, а не диктатором у навчанні та вихованні школяра. Комунікативні та організаційні компетенції вчителя відіграють першочергову роль, коли він працює з класом над поставленою проблемою, уміло виводить учнів у площину дискусії, аналізу результатів дослідження, критичного мислення.

Важливим є також аспект системності у формуванні моральних почуттів, зокрема патріотизму. Якщо в навчальному закладі сформовані традиції, які підтримуються всіма членами колективу (екскурсія на місця бойових дій чи життя та діяльності визначної людини, музейна діяльність, пошукова робота, календар визначних подій), це формує в дітей переконання про те, що по-іншому бути не може, така система служить засадничими основами формування міцних патріотичних почуттів та національної самосвідомості й гідності.

Системність повинна стосуватися і вікових особливостей вихованців. Як зазначає Ю. Руденко, «якщо в довіклілі і початкових класах педагоги систематично і послідовно не розв'язують завдань патріотичного виховання дітей, то у середніх і старших класах важко, а то й неможливо надолужити прогаяне. Учні, в яких з раннього віку не виховані почуття любові до рідного краю і природи, пошани до історичного минулого, захоплення героїчними вчинками попередніх поколінь, як правило, не дорожать рідною мовою, культурою, не відчують духовного зв'язку зі своїм народом», «глибоко не задумуючись над своїми діями та вчинками, вони з меркантильних, вузько прагматичних причин... стають відступниками рідного народу, зраджують Батьківщину» [10, с. 322].

З цього приводу варто згадати набутки дитячого дошкільного закладу «Ластовічка» в Ужгороді (завідувач закладу – В.С. Жменяк), де зусиллями батьків та вихователів коридори перетворено на постійно діючу виставку старожитностей, а в багатьох групах створено куточки традиційної культури «Стара хата». Це дає змогу вихователям вибудовувати результативні заняття та бесіди з краєзнавства, застосовувати родинну педагогіку та засоби народного виховання.

Мета всієї навчально-виховної роботи – це глибокий вплив на образ власного майбутнього людини, що розвивається. Образ власного майбутнього є особистісним надбанням, результатом внутрішньої діяльності й залежить від самої особистості. Активність учня як суб'єкта власного життя, який здатний скеровувати своє майбутнє, має надзвичайно важливе значення. В основі такої активності лежить усвідомлення себе як творця власної долі. А інструментарій таких процесів – це набуті протягом дошкільного і шкільного життя формули поведінки, оцінні судження, моделі розв'язання ситуацій, що втілені в своєрідному взірці -ідеалі. Наприклад, постаті А. Волошина, Марійки Підгірянки, В. Бірчака, Ю. Ревая та ін. в їх біографічності – зразок людини Чину та християнського Добра, Самопожертви, здатні послужити виховним ідеалом, зразком для наслідування поколінням громадян України, особливо в нелегких умовах вибору активної життєвої позиції.

Ще один важливий аспект використання історичного досвіду пропаганди ідей морального виховання у фахових періодичних ЗМІ – укладання сучасних підручників. Як зазначає П. Ходанич, на сучасному етапі українського державотворення, духовного відродження української нації популяризація педагогічної, наукової і літературної спадщини В. Бірчака, В. Пачовського, Марійки Підгірянки та І. Панькевича сприятиме розв'язанню багатьох актуальних педагогічних проблем, серед яких і «формування змісту навчальних дисциплін на засадах між- та внутрі-предметних взаємозв'язків, морального, естетичного, фізичного і трудового виховання», а «літе-

ратурні твори В. Бірчака, В. Пачовського можуть бути використані при укладанні нових підручників з української літератури для середньої школи, поезії Марійки Підгірянки – для початкової школи. Педагогічний досвід, погляди на освіту та виховання письменників-педагогів можуть творчо використовуватись у реформуванні сучасної освіти, а також при підготовці студентів педагогічних вузів» [12, с. 174]. Такі спроби останнім часом уже заявляють про себе. Так, матеріали поетичних публікацій Марійки Підгірянки та Василя Пачовського закарпатського періоду їх творчості (20-30 рр. ХХ ст.), друквані в ЗМІ у першій половині ХХ ст., знайшли своє місце в робочих зошитах з дисципліни «Культура добросусідства» [8], завдання якої – формування соціальної компетентності та створення толерантного середовища в процесі поліетнічного виховання.

Варто зазначити, що поезія Марійки Підгірянки і Спиридона Черкасенка закарпатського періоду їх творчості, пройнята ідеями патріотизму та служіння нації, що друкувалась на сторінках журналів «Наш рідний край», «Віночок для підкарпатських діточок», газети «Учитель», знайшла своє застосування в діяльності відтвореної у 1990-ті рр. організації «Пласт». Так, гімн пластунів «Над все кохай свій рідний край», написаний у 20-ті рр. ХХ ст. С. Черкасенком, виконується закарпатськими пластунами і по цей час.

Необхідно, на нашу думку, виходячи з ідей морального виховання, задуматись над поверненням у життя шкільної молоді написаних Сиридоном Черкасенком та Марійкою Підгірянкою вистав для учнівської самодіяльності, адже у наш час школа вкрай потребує творів такого жанру. Рецензії, видрукувані на їх постановку в місцевій пресі 1920 – 30 рр. ХХ ст., підкреслюють не декларативний патріотизм, високий моральний пафос та вагомий виховний і естетичний вплив на молодь. Потреба в таких творах сьогодні є. Так, інсценізація повісті І. Невицької «Пригоди Матія Куколки» (написаної в 20-ті рр. ХХ ст. в Ужгороді на місцевому матеріалі) вчителькою Ужгородської ЗОШ І – ІІІ ст. № 5 Мандриченко Л.В. (2004 р.) викликала бурхливий відгук у середовищі підлітків, виявила неперехідний високий моральний зміст крайової літератури у навчально-виховному процесі школи.

Важко не погодитись із думкою, що «виховання полягає в тому, щоб підвести дитину до внутрішнього життя, до праці над собою» [5, с. 42]. З огляду на це важливого значення набуває живе спілкування з носієм моральних цінностей, виразником «живої» пам'яті. Таким досвідом можуть поділитись, зокрема, гімназія м. Ужгород і Хустська гімназія, які запрошують на години спілкування зі школярами, на позакласні заходи колишніх випускників, визначних людей, про які не раз писали ЗМІ як у минулому, так і згодом, після закінчення закладу. Такі гості діляться із дітьми спогадами про відомих учителів, організацію навчання та виховання в гімназійних закладах у

минулому-, про випуск стіннівок та збірок учнівської творчості. На таких зустрічах зачитуються замітки з газет. Власне, й багатотиражка в гімназії Ужгорода «Гімназія» виникла як проект у результаті таких зустрічей.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, питання творчого використання історичного досвіду пропаганди ідей морального виховання у періодичних ЗМІ в навчально-виховному

процесі сучасної школи в окресленому ракурсі набуває вагомого значення – це питання орієнтації школи на гуманістичну педагогіку, на формування християнських духовних цінностей і духовності людини в умовах сучасної української дійсності. Подальші розвідки пов'язуємо із ґрунтовним вивченням надбань школи та педагогіки 1920-1930 рр. у контексті патріотичного виховання, відображених на сторінках тогочасної періодики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І.Д. Духовно-ціннісне переживання навчального матеріалу: сутність та виховна роль / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2013. – № 1. – С. 63-66.
2. Вегеш М.М. Августин Волошин: Життя і помилки президента Карпатської України / Вегеш М.М., Кляп М.І., Тарасюк В.Ю., Токар М.Ю. – Ужгород: Карпати, 2009. – 480 с.
3. Волошин А. Педагогічні твори / Августин Волошин. – Ужгород: ВАТ «В-во «Закарпаття», 2007. – С. 34-37.
4. Зимомря М. Августин Волошин / М. Зимомря, В. Гомонай, М. Вегеш. – Ужгород, 1995. – 102 с.
5. Іванчук М.Г. Виховання працею душі / М.Г. Іванчук // Педагогіка і психологія. – 2004. – №1. – С. 41-47.
6. Карпатська Україна: епоха в добі. Історія національно-визвольного руху Закарпаття. Передумови утворення, доба незалежності, спогади і документи / Аржевітін С.М. – Вінниця: Тезис, 2013. – 868 с.
7. Кремень В. Освіта в контексті цивілізаційних змін / В. Кремень // Шлях освіти. – 2010. – №4. – С. 2-4.
8. Культура добросусідства. Я, моя сім'я, мої сусіди. Закарпаття: робочий зошит для 1-го класу загальноосвітніх шкіл Закарпатської області / Автори-укладачі: М.А. Араджионі, М.Ю. Кирик, Т.В. Палько, Л.П. Ходанич. – К: ПП «Золоті Ворота», 2015. – 80 с.
9. Левітас Ф.Л. Роль учителя історії в морально-етичному вихованні учнів / Ф.Л. Левітас // Шлях освіти. – 2013. – № 2. – С.38-39.
10. Руденко Ю.Д. Основи сучасного українського виховання / Ю.Д. Руденко. – К: В-во ім. О.Теліги, 2003. – 328 с. – С. 322.
11. Токмань Г.Л. Методика навчання української літератури в середній школі / Г.Л. Токмань. – К: ВІД «Академія», 2012. – 312 с.
12. Ходанич П.М. Педагогічна та освітньо-культурна діяльність українських письменників-емігрантів на Закарпатті в міжвоєнний період (1919-1939); Дис. ... канд. пед. наук. – Ужгород, 2000. – 202 с.
13. Шляхтун П.П. Методика викладання соціально-гуманітарних дисциплін / П. Шляхтун. – К: ВЦ «Академія», 2011. – 224 с.